

PROIECTAREA CURRICULUMULUI DE EDUCAȚIE PENTRU TIMPUL LIBER LA LICEENI

Veronica CLICHICI

Institutul de Științe ale Educației

În articolul de față este reflectată *proiectarea curriculumului de educație pentru timpul liber la liceenii din cadrul învățământului preuniversitar*. Sunt descrise componentele curriculumului de educație pentru timpul liber din perspectivă axiologică, centrat pe elev. Totodată, implementarea proiectării curriculumului de educație pentru timpul liber, în cadrul experimentului pedagogic, a valorificat *competența de gestionare rațională a timpului liber la liceeni*, prin inițierea unui program complex de activități curriculare realizate la ora de dirigjenție.

Cuvinte-cheie: *educație pentru timp liber, curriculum, proiectare, modele, competențe, gestionare rațională a timpului liber, elev, activități, componente curriculare etc.*

DESIGN LEISURE EDUCATION CURRICULUM HIGH SCHOOL STUDENTS

This article reflects the design of leisure education curriculum to high school students in the pre-university education. Here are described components of leisure education curriculum axiological perspective student centered. However, implementation of curriculum design education leisure in pedagogical experiment has harnessed the power of rational management of leisure at high school, by initiating a complex program curricular of activities carried out at the tutorial.

Keywords: *leisure education, curriculum, design, patterns, skills, rational management of leisure, student, activities, curricular components etc.*

Proiectarea de *Curriculum al educației pentru timpul liber* presupune adaptarea și promovarea cunoștințelor, valorilor, atitudinilor și abilităților de dezvoltare personală prin recreeri sociale, fizice, emoționale și intelectuale la diferite niveluri pentru a obține, la dorință, o nouă calitate a vieții prin petrecerea judicioasă a timpului liber – finalitatea cea mai complexă de acoperit în cadrul educației pentru timpul liber.

Realitatea cercetării empirice a acestui subiect denotă că actualmente lipsește o sistematizare în ceea ce privește conceptul de educație pentru timpul liber în școala națională și în societatea postmodernă, iar lipsa unei programe /curriculum la educația pentru timpul liber își lasă amprenta asupra nevoilor reale de formare-dezvoltare a personalității integrale a elevului liceean.

Educația pentru timpul liber este un proces intenționat să faciliteze la maximum bunăstarea timpului liber, după M.J.Leitner și S.F.Leitner. Acești autori afirmă că cursurile de educație pentru timpul liber sunt oferite în cadrul colegiilor, universităților, școlilor elementare și secundare, iar o parte din ele sunt destinate înțelegerii programelor stării de sănătate [12, p.22].

În opinia noastră, ***educația pentru timpul liber reprezintă o acțiune educativă transversală, care poate fi concepută și realizată pe diverse forme și dimensiuni ale activității de formare-dezvoltare integrală a personalității elevului ce vizează formarea-dezvoltarea competenței de gestionare rațională a timpului liber și poate fi transpusă în învățarea pe tot parcursul vieții.***

Proiectarea educației pentru timpul liber a avut drept bază analiza mai multor modele de curriculum centrate pe nevoile elevilor. J.Sellick, cercetător științific de la Universitatea de Stat din California [15], identifică cele mai complete și eficiente ***programe școlare de petrecere a timpului liber pentru elevi***. Aceste modele de programe /curriculum de educație pentru timpul liber au demonstrat un anumit succes în educație pe plan mondial, pe care le prezentăm în continuare:

- Modelul „Time Wise” (*engl.* „timpul înțelept”), elaborat de L.Caldwell din Pennsylvania

Curriculumul „Time Wise” se bazează pe ideea dezvoltării *abilităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru petrecerea timpului liber*. În acest sens, tinerii trebuie să-și dezvolte interesele de sănătate și de asumare a responsabilității personale pentru care încorporează experiențele pozitive de agrement în viața lor.

El este structurat în șase lecții bazate pe o varietate de *teorii sociale și psihopedagogice*. Aceste lecții conțin explorarea timpului liber și activitățile de petrecere a timpului liber, importanța motivației pentru combaterea plictiselei și dezvoltarea intereselor prin elaborarea unui plan de acțiune, gestionarea timpului liber pentru echilibrul personal și varietatea divertismentului. Potrivit lui Pesavento (2002), unul dintre aspectele

cele mai promițătoare ale programului „Time Wise” sunt lecțiile familiarizate teoretic în domeniile societății. Unele dintre aceste teorii includ: *motivație intrinsecă, autodeterminare, excitare optimă și constrângerile personale*. Cercetătorul Pesavento consideră că programul „Time Wise” este un program de model, pentru că interacțiunea dintre obiectivele programului și nevoile sociale sunt mai ample pentru petrecerea eficientă a timpului liber, fiind o oportunitate pentru ca elevii să învețe aptitudini din toate domeniile vieții. Programul „Time Wise” este unul dintre programele cele mai recent dezvoltate și pilotate.

- Modelul „Curriculumul de Educație Loisir în Israel”

Acest model este dezvoltat pentru sistemul de învățământ destinat profesorilor și consultanților. Programul conține trei zone de obiective:

a) *cunoștințe, aptitudini de conștientizare și înțelegere;*

b) *comportamentul și obiceiurile;*

c) *atitudini orientate spre valoare și emoții*. Aceste obiective au fost dezvoltate prin utilizarea recreerii ca un mijloc de învățare, prin studierea timpului liber, ca subiect individual, și reflectă ideile, conceptele de educație pentru timpul liber și în alte discipline școlare.

- Modelul „Școală-comunitate pentru organizarea timpului liber”

Oferă elevilor cu nevoi speciale posibilitatea de a-și dezvolta capacitatea de a fi autonomi în timpul lor liber, acasă, la școală și în comunitate.

Unul din programele acestui model se bazează pe zece module, printre care: *conștiința de sine în timpul liber, resurse de conștientizare în comunitate, accesarea oportunității de petrecere a timpului liber, conștientizare de acord, precum și conștiința personală și responsabilitatea*. Prin acest program elevii asimilează experiențe în planificare, participări la evaluări și plimbări de acord. Programul este orientat pentru elevii liceeni din clasele învățământului special.

Un alt program de educație pentru timpul liber (din Florida) este oferit vârstelor școlare, liceale și celor din învățământul special. Potrivit cercetătorului Pesavento, curriculumul include șase module de bază în organizarea timpului liber care sunt: *conștiința de sine în timpul liber, conștientizarea posibilităților de petrecere a timpului liber, atitudinile față de petrecerea timpului liber, luarea deciziilor, aptitudinile de interacțiune socială și abilități de activitate a acordului*. Potrivit lui J.Mundy (1998), curriculumul respectiv a contribuit la învățarea organizării timpului liber, fiind apreciat mai mult ca **un proces de învățare continuă** decât ca un program educațional unic.

- Modelul lui Bedini și Bullock

Acest model se referă la dezvoltarea programului de educație pentru timpul liber în sistemul de învățământ, care a creat un continuum de servicii privind consumul de timp liber și a determinat o creștere semnificativă a succeselor elevilor de la școala din comunitatea lor. Modelul include *o fundație pentru servicii de organizare rațională a timpului liber, testarea de intervenție ajustată după cum este necesar și etapa de evaluare*. Unul dintre obiectivele acestui program este de a încuraja facilitatorii să culegă cât mai multe informații despre activitatea elevului vorbind cu familia lui. Avantajul este că aceasta ar permite facilitatorului să-și dezvolte obiectivele cele mai complexe și detaliate privind *organizarea rațională a timpului liber* pentru elevi.

- Modelul „Extremele timpului liber”

Spre deosebire de modelul anterior, acest model presupune includerea activă a elevilor cu vârsta de 12 până la 15 ani, inclusiv a elevilor din zonele rurale. A fost aplicat în anii 2000-2003, fiind bazat pe *teoriile învățării sociale*. După S.L.J. Smith, curriculumul conține șase sesiuni, care analizează *efectele studiului de deprinderi de viață, formarea stilului de viață, formarea de competențe în rândul adolescenților din zonele rurale*. Programul facilitează importanța utilizării timpului liber ca factor de prevenire a comportamentelor cu factori de risc. Acesta are potențialul de a reduce comportamentele delincvente, cum ar fi utilizarea de alcool, tutun și droguri și de a crește utilizarea optimă a timpului liber pentru activități de acord.

- Modelul „Good Times” (*engl.* „perioade favorabile”).

Diferă de celelalte modele, deoarece este un program de educație al Centrului de Resurse din Columbia, vizând activități de recreere pentru a fi utilizate de către elevii de gimnaziu și de liceu. Conținutul programului este axat pe următoarele module ale educației pentru timpul liber: *responsabilitatea pentru odihna elevilor; caracterul personal; crearea și gestionarea experienței de acord; abilități de luare a deciziilor și aplicarea lor în planuri de acțiune* [15].

Așadar, opțiunile privind proiectarea unui curriculum de educație pentru timpul liber sunt multiple, aceste modele fiind susceptibile de a fi operate la niveluri de curriculum-nucleu, curriculum la decizia instituției de învățământ sau de curriculum al educației opționale.

În cercetarea noastră *educației pentru timpul liber* îi revine rolul de *disciplină nouă opțională*, prin elaborarea unui *curriculum*, or, „opționalul ca disciplină nouă introduce noi obiecte de studiu, în afara celor prevăzute în trunchiul comun la un anumit profil și specializare, sau teme noi, care nu se regăsesc în programele naționale” [4, p.229] sau a *curriculumului la decizia instituției de învățământ*, care urmărește să coreleze mai bine resursele școlii cu dorințele elevilor, contribuind în final la valorizarea fiecărui liceu, la crearea unei imagini proprii a școlii prin diferențierea ofertei educaționale [4, p.242].

Curriculumul de educație pentru timpul liber reprezintă documentul normativ pentru proiectarea și realizarea activităților de redimensionare a valorii de timp liber, în vederea formării la elevi a *competenței de gestionare a timpului liber*.

În accepția sa complexă, *curriculumul de educație pentru timpul liber* este preocupat nu doar de tematici *integralizate*, ci și de modul în care acestea vor fi predate/învățate într-un context axiologic anumit. Cercetările actuale din științele educației, realizate atât pe plan internațional, cât și național, vizează funcționalitatea concepului de *integralizare pedagogică* în contextul modernizării curricula și aprofundarea reformei în educație [1,3,6-8]. *Curriculumul trebuie să reflecte natura timpului liber al societății noastre, să conțină oportunități de învățare privind valorificarea unui optim stil de viață în petrecerea rațională a timpului liber, să ofere celor ce învață posibilitatea de a-și cultiva aptitudini potrivite vocației și opțiunii lor într-un mod plăcut și util în instituția de învățământ*.

Curriculumul de educație pentru timpul liber propus în cadrul prezentei cercetări reprezintă *o valoare instrumentar-tehnologică care valorifică acțiunea transversală a competenței de gestionare rațională a timpului liber prin intermediul educației pentru timpul liber și educației integrale centrate pe cel ce învață, realizarea eficientă a activităților timpului liber de către elevi (tineri) și adulți desfășurându-se în cadrul unui mediu democratic educațional*.

Pedagogia postmodernă promovează modelul proiectării curriculare și evidențiază necesitatea integrării educației informale în structura de organizare a conținutului de tip formal, dar și nonformal, în scopul valorificării depline a resurselor personale, informaționale comprimate în experiența de învățare și de viață a elevului care, nemijlocit, include și timpul său liber.

În acest context, *curriculumul de educație pentru timpul liber* a respectat cerințele de elaborare, conform teoriilor curriculumului școlar (S.Cristea, C.Cucoș, Al.Crișan, Vl.Guțu, L.Pogolșa, N.Bucun, L.Cuznețov, Vl.Pâslaru, D.Patrașcu ș.a.).

Din perspectiva paradigmei curriculare centrate pe elev, *proiectarea curriculară* este un construct care presupune un ansamblu unitar de acțiuni și operații de anticipare și pregătire a activității educaționale în toate componentele sale: obiective/competențe, conținuturi, strategii didactice, strategii de evaluare, mijloace și procedee de predare-învățare-evaluare-cercetare [7, p.64].

Structura *curriculumului de educație pentru timpul liber* cuprinde următoarele componente ale curricula modernizată pentru învățământul liceal din Republica Moldova [6,7,9].

- **Preliminarii** – vizează statutul disciplinei de *educație pentru timpul liber* ca oră opțională pentru treapta liceală de învățământ; indică funcția *curriculumului de educație pentru timpul liber* care configurează adevărate oportunități pentru dezvoltarea personală, creativă și chiar profesională a elevilor în cadrul unui modul integrat la ora de dirigenție sau la ora opțională și chiar pentru proiectarea unor activități extracurriculare conform deciziei instituției de învățământ; de asemenea, indică beneficiarul/destinatarul disciplinei opționale de educație pentru timpul liber căruia le este destinat – elevilor și diriginților/formatorilor din instituțiile preuniversitare la treapta liceală, precum și celor universitari antrenați în formarea inițială a pedagogilor.

- **Repere conceptuale privind educația pentru timpul liber** – vizează valoarea concepției didactice a *educației pentru timpul liber* abordată atât în plan internațional, cât și în plan național; definirea disciplinei de educație pentru timpul liber reprezintă una dintre laturile „noilor educații”, valorificată drept acțiune transversală a educației integrale centrate pe cel ce învață. Scopul general al educației pentru timpul liber constă în realizarea eficientă a activităților timpului liber de către elevi (tineri) și adulți prin formarea-dezvoltarea *competenței de gestionare rațională a timpului liber*, desfășurându-se în cadrul unui mediu democratic educațional sub raport economic, familial, sanitar și social. Curriculumul la educația pentru timpul liber este fondat pe **principii generale** (*axiologiei educației, integralității pedagogice, abordării responsabilizării, siste-*

matizării și orientării în divertisment, valorificării particularității lor de vârstă, continuității) și pe **principii specifice** (conștientizării ireversibilității și valorii timpului, a necesității consumării lui eficiente; planificării, organizării și monitorizării timpului în baza unui regim rațional de viață; alternării și îmbinării optime a activităților în cadrul timpului liber; organizării timpului liber al elevului în baza promovării sistematice a valorilor spirituale, morale, psihofizice, intelectuale, estetice, tehnologice; organizării eficiente și interesante a timpului liber în conformitate cu exigențele modului sănătos de viață), adaptate după cercetătoarea L.Cuznețov [5, p.89-90].

De asemenea, reperetele conceptuale ale educației pentru timpul liber prevăd principalele direcții de conceptualizare a competenței de gestionare rațională a timpului liber oferite elevilor în școală/liceu:

- **competențe-cheie/ transversale,**
- **competențele-cheie/transversale pentru treapta liceală de învățământ,**
- **competențe specifice ale disciplinei Educație pentru timpul liber,**
- **conținând și alte prevederi conceptuale.**

Caracterizarea acestor componente curriculare privind taxonomia competențelor educației pentru timpul liber au fost abordate în cercetarea de față. Specificăm doar stabilirea competențelor specifice urmate de elemente de competențe (subcompetențe). Subcompetențele sunt indicate conform resurselor *de formare și evaluare a competenței de gestionare rațională a timpului liber* prin A, B, C, C1:

1. **Competența de informare:** Selectarea și aplicarea achizițiilor unei game de opțiuni disponibile pentru organizarea rațională a timpului liber.

Elemente de competențe (subcompetențe):

- 1.A. Formularea judecăților de valoare cu referire la importanța gestionării raționale a timpului liber în viața cotidiană.
- 1.B. Promovarea acțiunilor intra-/interpersonale de utilizare rațională a timpului liber.
- 1.C. Descrierea /aplicarea proiectării individuale de gestionare rațională a timpului liber.
 - 1.C.1. Aprecierea conștientizării/perceperii valorii de timp liber în sistemul de valori personale.
 - 1.1.A. Identificarea modalităților de petrecere a timpului liber, prin prisma domeniilor de interese, a formelor alternative de culturalizare a personalității.
 - 1.1.B. Aplicarea demersurilor de promovare a importanței utilității raționale a timpului liber.
 - 1.1.C. Explorarea oportunităților de alegere a activităților din timpul liber.
 - 1.1.C.1. Cultivarea identității personale, interesului, sentimentului de cultură a timpului liber.

2. **Competența de luare a deciziei:** Proiectarea și valorificarea unui stil optim de viață în petrecerea rațională a timpului liber.

Elemente de competențe (subcompetențe):

- 2.A. Stabilirea și organizarea unor mijloace educative de petrecere a timpului liber în context formal, nonformal, informal.
 - 2.B. Analiza independentă a valorii de timp liber ca resursă educativă.
 - 2.C. Prognozarea eventualelor avantaje și riscuri privind activitățile din timpul liber.
 - 2.C.1. Integrarea atitudinală /motivațională /afectivă în aprecierea timpului liber ca factor de cultură.
3. **Competența de autodezvoltare:** Valorificarea oportunităților de dezvoltare personală prin gestionarea rațională a timpului liber.

Elemente de competențe (subcompetențe):

- 3.A. Elaborarea unui proiect de gestionare rațională a timpului liber personal pentru un stil sănătos de viață.
- 3.B. Analiza stilurilor de viață în baza culturii de sănătate și expresivitate în timpul liber.
- 3.C. Planificarea unor acțiuni de gestionare rațională a timpului liber cu destinație pe tot parcursul vieții.
 - 3.C.1. Evaluarea dimensiunii de timp liber în sistemul de valori personale; evaluarea activităților personale și ale colegilor privind petrecerea timpului liber.

- **Repartizarea unităților de conținut pe clase și pe unități de timp** – prevede administrarea orei opționale de educație pentru timpul liber la clasele liceale a X-a – a XI-a; indicarea numărului de unități de conținut pe clase și a numărului de ore pe anul de studii.

- **Subcompetențe, sugestii de conținuturi, activități de învățare și evaluare** – această componentă curriculară reprezintă mijlocul/instrumentariul de formare a competențelor educației pentru timpul liber. În cadrul curriculumului de educație pentru timpul liber sunt propuse patru unități de conținut:

- I. *Timpul liber și valoarea lui;*
- II. *Culturalizarea persoanei prin timpul liber;*
- III. *Stilul meu de viață în timpul liber;*
- IV. *Clepsidra managementului timpului liber.*

Aceste unități de conținut axiologizate sunt axate pe teorii, idei, concepte, noțiuni, principii etc., care sunt dezvoltate prin formularea unor sugestii de conținut /subiecte, teme pentru a facilita înțelegerea, a stimula interesele, a produce satisfacția cunoașterii și folosirii elementelor achiziționate din cadrul activităților ce vizează educația pentru timpul liber.

- **Strategii didactice de predare-învățare-evaluare centrate pe elev** – prevede în curriculumul de educație pentru timpul liber un ansamblu de forme, metode și mijloace tehnice și principiile de utilizare a lor, cu ajutorul cărora se vehiculează conținuturile în vederea atingerii competențelor. Totodată, strategiile didactice centrate pe elev presupun o reconsiderare a implementării eficiente a educației pentru timpul liber în școală/liceu prin organizarea activităților de divertisment și prin orientarea spre formarea competențelor specifice, abordate la nivel de forme ale educației. Ele presupun o soluție a acestei noi provocări a timpului liber în perioada adolescență, demonstrând și eficiența realizării de metode și tehnici de învățare prin cooperare ce pot consolida atitudinile pozitive ale elevului față de învățare, pot îmbunătăți performanțele, rezultatele școlare și stima de sine ale elevilor, oferind promovarea interacțiunii pozitive și sprijinul reciproc între elevi.

Lista bibliografică – oferă referințe bibliografice privind studii fundamentale de teorie și metodologie la elaborarea curriculumului de educație pentru timpul liber.

Dezvoltarea curriculumului de educație pentru timpul liber în școală/liceu necesită implicarea „unui program educațional” cu acțiuni dezvoltate pedagogic, conform teoriei de proiectare curriculară concepută de R.W. Taylor [apud 7, p.64].

În acest sens, reprezentăm ce este, după I.Jinga, *proiectarea didactică* – o activitate complexă, un proces de anticipare a ceea ce dorește formatorul /profesorul-diriginte să realizeze împreună cu elevii săi în cadrul unei lecții /activități, sistem de lecții /activități, temă, capitol sau pe parcursul întregului an școlar, pentru realizarea competențelor curriculumului la disciplina pe care o predă [10, p.397].

Elementul central în realizarea *proiectării activității didactice de educație pentru timpul liber* este curriculumul opțional de educație pentru timpul liber centrat pe cel ce învață. Acesta reprezintă un document normativ, care stabilește finalitățile ce sunt necesare de atins.

Susținem opinia cercetătorului S.Negley care afirmă că există două tipuri de educație privind organizarea rațională a timpului liber. Una din ele reprezintă *modelul centrat pe persoană (elev)*; subiectul educației primește ghiduri de învățare a conținutului programului de învățământ. Al doilea este *alternativ*, în programul modelului de conținut al învățământului de petrecere a timpului liber formatorul /profesorul-diriginte nu se bazează pe un curriculum standardizat, ci folosește o programă de învățământ a organizării timpului liber care a fost sau poate fi deja implementată și dezvoltată cu un set de competențe și rezultate educaționale [13].

Din *perspectivă didactică*, proiectarea activității didactice a educației pentru timpul liber este centrată pe activitatea formatorului /profesorului-diriginte, oferind mijloace și forme standardizate de acțiuni în funcție de tipul lecției/ activității, de competențele specifice vizate în curriculumul opțional de educație pentru timpul liber, de strategiile didactice și de evaluare [7, p.64-72].

Proiectarea activității didactice a educației pentru timpul liber presupune următoarele etape de realizare:

- *Lectura /studiul curriculumului opțional de educație pentru timpul liber;*
- *Planificarea calendaristică;*
- *Proiectarea didactică pe unități de învățare (pe module);*
- *Proiectarea didactică a unei unități de învățare (un modul);*
- *Proiectarea unui sistem de lecții /activități educative;*
- *Proiectul pedagogic al lecției /activității educative.*

Astfel, conținutul proiectării unui sistem de lecții /activități educative de educație pentru timpul liber reprezentat prin tematica *integralizată* constituie parte componentă a curriculumului de educație pentru timpul liber.

Procesul instructiv-educativ de educație pentru timpul liber este conceput ca proces managerial. Cercetătorul D.Patrașcu consideră că organizarea procesului instructiv-educativ necesită de la profesor competențe de a realiza procese operaționale specifice procesului managerial [14, p.245].

Elaborarea *proiectului de lecție /activității educative* reprezintă un act de creație didactică, în măsura în care nu se cade în capcana unor formalisme și rigori excesive [2, p.40].

Înainte de a proiecta aceste *lecții /activități educative*, gestionarea timpului devine „cheia de boltă” a activității formatorului de educație pentru timpul liber /profesorului-diriginte care ar trebui să cunoască: cu ce se ocupă elevii săi în timpul liber, gradul de dezvoltare a inteligenței și culturii elevilor, folosindu-se de datele culese din observațiile personale asupra comportării elevilor, de răspunsurile acestora la chestionarele date anterior în clasă, cu scopul de a desprinde felul cum înțeleg/percep aceștia conținutul subiectelor propuse. Aceste competențe profesionale au fost achiziționate de către cadrele didactice în cadrul realizării *trainingului pedagogic „O oră de educație pentru timpul liber în activitatea didactică”*, care a vizat și familiarizarea cadrelor didactice privind proiectarea curriculumului de educație pentru timpul liber la liceeni.

În acest sens, proiectarea didactică a educației pentru timpul liber s-a axat pe abordarea teoriei *constructiviste* [11, 6], deoarece aceasta nu este o teorie a instruirii, predării, ci a cunoașterii și învățării centrate pe elev.

Formarea competenței de gestionare rațională a timpului liber la elevi își are rolul direct în realizarea sarcinilor de învățare în cadrul activităților de educație pentru timpul liber. Acestea se rezolvă prin activarea mecanismelor mentale, prin construirea de alternative în relaționarea lor progresivă în jurul unor noduri informaționale, prin interpretarea lor prin prisma experiențelor directe și a reprezentărilor formate de către elevi, astfel încât construirea înțelegerii și soluționarea sarcinii cognitive se consolidează prin exersare asistată de către formator /profesorul-diriginte ca abilitate, capacitate [9, p.9-11].

În cadrul experimentului pedagogic s-au realizat valori experiențiale ale educației pentru timpul liber în formarea competenței de gestionare rațională a timpului liber la liceeni.

Experimentul pedagogic de constatare a stabilit lipsa unei percepții/conștientizări adecvate a conceptului de educație față de timpul liber, a demonstrat interesul pentru educația pentru timpul liber, necesitatea implementării proiectării *educației pentru timpul liber* în învățământul liceal din Republica Moldova, precum oportunitatea, pentru elevi, a formării competenței de gestionare rațională a timpului liber.

Analiza experimentului pedagogic de formare ne-a permis să valorificăm competența de gestionare rațională a timpului liber la liceeni prin realizarea *lecțiilor/activităților educativ-integrale de educație pentru timpul liber*, proiectate din *curriculumul de educație pentru timpul liber*, în cadrul orei de dirigință. Pentru valorificarea timpului liber al elevului a servit *Programul activităților educative privind educația pentru timpul liber* prezentat în tabelul de mai jos.

Tabelul 1

Programul activităților educative privind educația pentru timpul liber

I. Dezvoltarea cunoștințelor privind valoarea educației pentru timpul liber într-un context de acord			
<i>Competențe specifice</i>	<i>Elemente de competențe</i>	<i>Conținuturi/ tematici selectate</i>	<i>Activități de învățare</i>
1	1.A. 1.1.A.	<u>Activitatea 1</u> VALOAREA TIMPULUI MEU LIBER DIN FIECARE ZI	<ul style="list-style-type: none"> • Discuție plenară: „Valorile mele” • Harta conceptuală: „Timpul liber al elevului” • Discuție ghidată • Jurnalul reflexiv
II. Formarea abilităților de organizare a timpului liber			
1	1.1.C. 1.1.B.	<u>Activitatea 2</u> PROACTIVITATEA DE GESTIONARE A TIMPULUI LIBER PERSONAL	<ul style="list-style-type: none"> • Comentați expresiile și citatul! • Lucrurile importante / neimportante și urgente / neurgente din timpul liber • Discuția-panel • Jurnalul reflexiv

III. Autodeterminarea elevului în alegerea personală și liberă a activităților în timpul liber			
1, 2	1.1.C.1. 2.C.	Activitatea 3 RESPONSABILIZAREA ADOLESCENTULUI ÎN PETRECEREA TIMPULUI LIBER	<ul style="list-style-type: none"> • Cunoaște-te pe tine însuși! • Programul săptămânal • Bulgărele de zăpadă • Jurnalul reflexiv
IV. Formarea aptitudinilor de interacțiune socială în timpul liber			
1, 2	1.1.A. 2.A. 2.C.1.	Activitatea 4 EU, TU ȘI NOI – PRIETENI ÎN PETRECEREA TIMPULUI LIBER	<ul style="list-style-type: none"> • Cercul „Complimentelor” • Masa rotundă • Turul galeriei: „O hartă despre prietenia din TL” • Jurnalul reflexiv
V. Utilizarea eficientă a resurselor de dezvoltare personală în timpul liber			
2, 3	2.C. 3.B.	Activitatea 5 SĂNĂTATEA – UN DAR DE NEUITAT ÎN TIMPUL MEU LIBER	<ul style="list-style-type: none"> • Braisntormingul • Mozaic • „Cum să-mi administrez timpul meu în situații de risc?” • Jurnalul reflexiv
VI. Participarea în activitățile de recreere			
2, 3	2.A. 2.C.1. 3.C.	Activitatea 6 TIMPUL LIBER – ORIZONT CULTURAL AL DEZVOLTĂRII OMULUI PE TOT PARCURSUL VIEȚII	<ul style="list-style-type: none"> • 3 x 3 x 3 • Mini-prelegerea • GPP • Comentați citatul! • Jurnalul reflexiv
VII. Dezvoltarea abilităților de luare a deciziei cu privire la petrecerea timpului liber			
2, 3	2.B. 3.A.	Activitatea 7 A FI CONȘTIENT DE TINE ÎN TIMPUL LIBER	<ul style="list-style-type: none"> • Graffiti • Argumente migratoare • Discuția-panel • Jurnalul reflexiv
VIII. Autoevaluarea elevului privind nivelul de formare a competenței de gestionare rațională a timpului liber			
1, 2, 3	1.C.1. 2.C.1. 3.C.1.	Activitatea de (auto)evaluare EU ȘI TIMPUL MEU LIBER	<ul style="list-style-type: none"> • Eseu • Metoda de autoevaluare • Discuții libere: concluzii, sugestii

Nivelul de formare a competenței de gestionare rațională a timpului liber la liceeni a crescut considerabil, grație sistemului de activități de educație pentru timpul liber bine gândite, adecvate interesului elevilor, metodelor și tehnicilor interactive. Totodată, rezultatele implementării proiectării *curriculumului de educație pentru timpul liber* au demonstrat posibilitatea de formare a competenței de gestionare rațională a timpului liber atât prin realizarea activităților educative integrate la *ora de dirigenție*, cât și prin organizarea *trainingului pedagogic de educație pentru timpul liber cu profesorii*, drept sintagmă bidimensională a educației integrale: formală-nonformală-informală cu destinație pe tot parcursul întregii vieți.

Impactul *programului de activități educative privind educația pentru timpul liber* în învățământul liceal a fost valorificat prin stabilirea dinamicii valorilor medii privind necesitatea realizării educației pentru timpul liber în procesul educațional la treapta liceală de învățământ, raportată la eșantionul de 150 elevi: experimental și cel de control. Validarea valorilor experiențiale ale educației pentru timpul liber a demonstrat eficiența formării competenței de gestionare rațională a timpului liber la elevii liceeni participanți în experimentul pedagogic de formare.

Din cele menționate anterior putem releva o diferență certă dintre eșantionul experimental (75 elevi liceeni din clasele a X-XII-cea) și eșantionul de control (75 elevi liceeni din clasele a X-a – a XII-a) în dezvoltarea nivelului de manifestare atitudinală a liceenilor în raport cu conștientizarea valorii de gestionare rațională a timpului liber și necesitatea implementării educației pentru timpul liber în liceu.

Tabelul 2

Dinamica valorilor medii privind necesitatea implementării educației pentru timpul liber în procesul educațional la treapta liceală de învățământ

Eșantionul experimental $n_1=75$	In-dicii	Experiment de constatare		Experiment de validare		Semnificația diferențelor	
		Min.-max.	$M\pm m$	Min.-max.	$M\pm m$	Z(t)	p
	A	46 - 67	59,2%±2,7%	64 - 73	70,8%±0,6%	4,1	p<0,001
B	8 - 29	15,7%±2,7%	2 - 11	4,1%±0,6%	4,2	p<0,001	
Eșantionul de control $n_2=75$	In-dicii	Experiment de constatare		Experiment de validare		Semnificația diferențelor	
		Min.-max.	$M\pm m$	Min.-max.	$M\pm m$	Z(t)	p
	A	46 - 68	59,5%±2,9%	48 - 69	61,1%±2,5%	1,6	p<0,05
B	7 - 29	15,4%±2,9%	6 - 27	13,8%±2,5%	1,8	p<0,05	

Importanța implementării educației pentru timpul liber la nivelul de învățământ liceal în formarea competenței de gestionare rațională a timpului liber la liceenii din eșantionul experimental, comparativ cu liceenii din eșantionul de control, indică dinamica valorilor medii. După calculul valorii testului „student” $Z(t)$ se află numărul gradelor și probabilitatea p , stabilind gradul de semnificație astfel:

- Eșantionul experimental – (A) diferența este semnificativă $Z(t) = 4,1$ pentru $p < 0,001$; (B) diferența este semnificativă $Z(t) = 4,2$ pentru $p < 0,001$, ceea ce reprezintă gradul *foarte semnificativ* al valorilor cercetării validate în experimentul pedagogic.

- Eșantionul de control – (A) diferența este semnificativă $Z(t) = 1,6$ pentru $p < 0,05$; (B) diferența este semnificativă $Z(t) = 1,8$ pentru $p < 0,05$, ceea ce reprezintă gradul *semnificativ* al valorilor cercetării validate în experimentul pedagogic.

Analiza rezultatelor experimentului pedagogic vizând *formarea liceenilor* permite să concluzionăm:

1. Proiectarea curriculumului de educație pentru timpul liber valorifică acțiunea transversală a competenței de gestionare rațională a timpului liber la liceeni prin învățarea experiențială.

2. Introducerea în curriculumul de dirigenție a unor module de activități educative privind educația elevilor pentru timpul liber.

3. Inițierea unui program complex de activități curriculare (la ora de dirigenție, la ore opționale) și extra-curriculare cu scopul educației pentru timpul liber a liceenilor și al extinderii interesului și motivației liceenilor, viitori adulți, în promovarea valorii de timp liber pe parcursul întregii vieți.

4. Includerea educației pentru timpul liber ca o componentă obligatorie în curriculumul de formare inițială și dezvoltare profesională a cadrelor didactice.

5. Promovarea valorii competenței elevilor de gestionare rațională a timpului liber în procesul educațional la diferite instituții de învățământ, în parteneriat cu alte instituții de educație complementare.

Bibliografie:

1. CALLO, T. *O pedagogie a integralității: Teorie și practică*. Chișinău: CEP USM, 2007. 171 p.
2. CALLO, T. (coord.), PANIȘ, A. (coord.), ș.a. *Educația centrată pe elev: Ghid metodologic. Formarea continuă*. Vol.1. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2010. 171p.
3. CIOLAN, L. *Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*. Iași: Polirom, 2008. 280 p.
4. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ed. a II-a rev. și ad. Iași: Polirom, 2006. 464 p.
5. CUZNEȚOV, L. *Educație prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău: S.n., 2010. 159 p.

6. *Educația centrată pe cel ce învață: Ghid metodologic* / aut.: V.Chicu, O.Dandara [et. al.]. USM, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației. Chișinău: CEP USM, 2009. 134 p.
7. GUȚU, VI. (coord.). *Psihopedagogia Centrată pe Copil*. Chișinău: CEP USM, 2008. 175 p.
8. HADÎRCĂ, M. (coord.). *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*. Chișinău: IȘE, Print Caro, 2011. 180 p.
9. HADÎRCĂ, M., BOTGROS I. Strategia de monitorizare a curriculumului școlar. În: *Univers Pedagogic*, 2010, nr.1, p.9-16.
10. JINGA, I. (coord.), ISTRATE, E. *Manual de pedagogie*. București: ALL EDUCATIONAL, 2001. 464 p.
11. JOIȚA, E. *Instruirea constructivistă – o alternativă: fundamente, strategii*. București: Aramis, 2006. 318 p.
12. LEITNER, M.J., LEITNER, S.F. *Leisure Enhancement*. 3rd ed. SUA, 2004.
13. NEGLEY, S. *Understanding the value of leisure*. *Wellness Reproductions*, 2002. <http://www.guidancechannel.com/detail.asp?index=877&cat22> (accesat 12.04.2010).
14. PATRAȘCU, D., ROTARU, T. *Cultura managerială a profesorului: Teoria și metodologia formării*. Chișinău: UPS „I.Creangă”, 2006. 296 p.
15. SELICK, J., STENSRUD, C. *Leisure Education Models*. California, 2002. http://www.cprs.org/membersonly/LeisureEducation_Models.doc (accesat 10.02.2010).

Prezentat la 22.05.2013